

I den violetta zonen

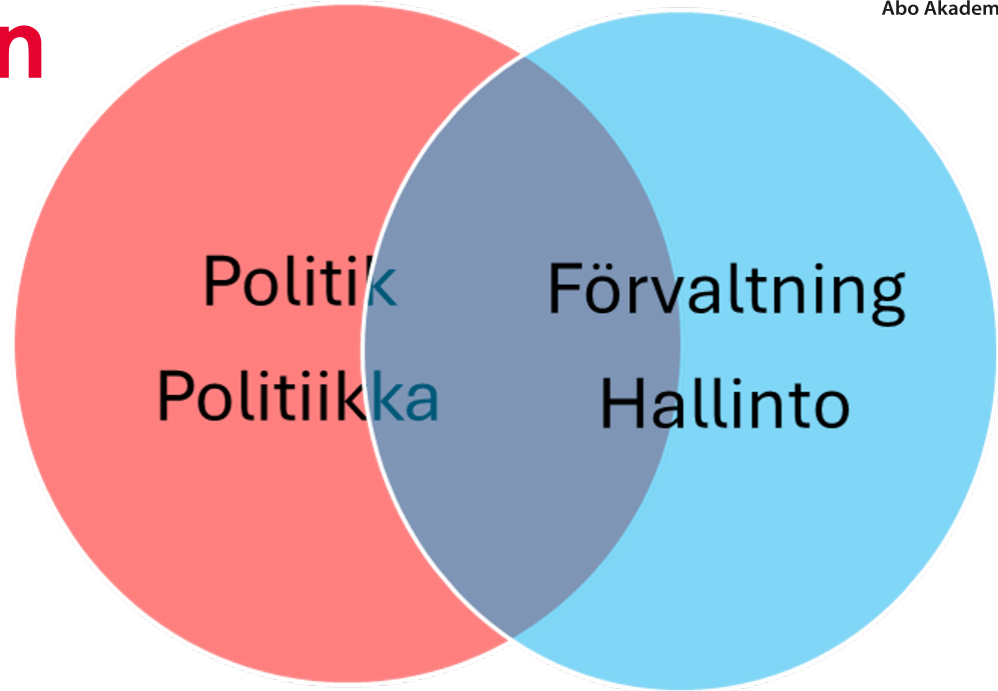
Arbetsfördelning och spänningar mellan politiker och tjänstemän i kommuner och välfärdsområden i Finland

Siv Sandberg 19.9.2025

Den violetta zonen

Uttrycket "Den violetta zonen/The purple zone" (Bello & Spano, 2015; Alford & al, 2017; Jacobsen, 2024) används för att beskriva processer där politik och administration möts och interagerar

Kommuner och välfärdsområden

Den offentliga tjänsteproduktionen omorganiserades 2023

Kommuner (292)

Omfattande självstyrelse
Beskattningsrätt
Direktvalda beslutsfattare
Övergripande statlig styrning

Centrala ansvarsområden: Utbildning (0-18 år), kultur, samhällsplanering, utvecklingspolitik, arbetsförmedling

Reformen reducerade kommunernas budget och personal med ungefär 50 %

Välfärdsområden (21)

Begränsad självstyrelse
Statlig finansiering
Direktvalda beslutsfattare
Starkare och mer detaljerad statlig styrning

Centrala ansvarsområden: Hälso- och sjukvård, äldreomsorg, socialtjänst, räddningstjänst

En helt ny självständig förvaltningsnivå (2023-) som övertog uppgifter från kommuner och kommunalförbund

Ömsesidig förståelse är en förutsättning för fungerande interaktion i den violetta zonen där politik och förvaltning möts (Jacobsen 2024)

Politiker förstår och accepterar att professionella och vetenskapliga synpunkter inte alltid sammanfaller med politiska åsikter och att det är tjänstemännens skyldighet att lyfta fram fakta

Tjänstemän förstår och accepterar politikernas rätt att fatta beslut, också när de ur en professionell synvinkel kan framstå som icke-optimala eller till och med okloka

Olika utgångspunkter för samspelet mellan politik och förvaltning i kommuner och välfärdsområden

Kommunerna: Politikens planhalva stärks

- Historiskt sett har tjänstemännens roll varit stark i de finländska kommunerna. Kommundirektören hade fram till 1990-talet en närmast presidentiell position.
- Sedan 1995 har kommunallagen aktivt och systematiskt ändrats för att öka de förtroendevalda politikernas utrymme i kommunens ledning
- Reformen 2023 förändrade tyngdpunkten i kommunens verksamhet från serviceproduktion till utvecklingspolitik, vilket ökar spelrummet för politiska initiativ
- Den förändrade balansen mellan politik och administration är i grunden sund, men har samtidigt lett till ökade spänningar mellan politik och administration
-

Välfärdsområdena: Teknokratiskt/professionellt styrda organisationer fick en politisk ledning (1/2)

- Välfärdsområdena tog över verksamhet som tidigare organiserats i kommuner och i indirekt styrda kommunalförbund (samkommuner) och samarbetsområden
- Den administrativa ledningen i de tidigare hälso- och sjukvårdsorganisationerna dominerades av professioner/teknokrater (ofta läkare). Den politiska ledningens roll i kommunalförbunden var nedtonad eller passiv
- När de nya välfärdsområdena tillsatte välfärdsområdesdirektörer och andra ledande befattningshavare fortsatte den teknokratiska/professionella dominansen i tjänstemannaledningen

Välfärdsområdena: Teknokratiskt/professionellt styrda organisationer fick en politisk ledning (2/2)

- Med införandet av direktvalda politiska beslutsfattare som ofta har en starkt lokal väljarbas förändrades dynamiken
- Samtidigt är utrymmet för politik begränsat när välfärdsområdena inte kan påverka sina inkomster och arbetar inom snäva ekonomiska ramar
- Det finns indikationer på brister i den ömsesidiga förståelsen mellan politiker och tjänstemän i välfärdsområdena: Tjänstemännen är ovana vid politisk styrning, politikerna förstår och uppskattar inte alltid tjänstemännens utgångspunkter

